

Chương IX ĐỊA LÍ DỊCH VỤ

BÀI 35 VAI TRÒ, CÁC NHÂN TỐ ẢNH HƯỞNG VÀ ĐẶC ĐIỂM PHÂN BỐ CÁC NGÀNH DỊCH VỤ

I. MỤC TIÊU BÀI HỌC

Sau bài học, HS cần :

1. Về kiến thức

- Biết được cơ cấu và vai trò của các ngành dịch vụ.
- Hiểu được ảnh hưởng của các nhân tố kinh tế – xã hội tới sự phát triển và phân bố các ngành dịch vụ.
- Biết những đặc điểm phân bố các ngành dịch vụ trên thế giới.

2. Về kĩ năng

- Biết đọc và phân tích, lược đồ về tỉ trọng các ngành dịch vụ trong cơ cấu GDP của các nước trên thế giới.
- Xác định được trên bản đồ các trung tâm dịch vụ lớn trên thế giới.

II. THIẾT BỊ DẠY HỌC

- Một số hình ảnh về hoạt động dịch vụ ở các nước phát triển và các nước đang phát triển.
- Sơ đồ trong SGK (phóng to).
- Hình 35.1 trong SGK (phóng to).

III. MỘT SỐ ĐIỂM CẦN LƯU Ý

- Khái niệm về các ngành dịch vụ : Dịch vụ kinh doanh, dịch vụ tiêu dùng, dịch vụ công.

- Vai trò của các ngành dịch vụ trong đời sống kinh tế – xã hội của đất nước.
- Ảnh hưởng của các nhân tố tới sự phát triển và phân bố các ngành dịch vụ.

IV. TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. *Gợi ý dạy mục I : Cơ cấu và vai trò của các ngành dịch vụ*

Khi nêu về cơ cấu các ngành dịch vụ, GV có thể đặt câu hỏi để HS nhớ lại những kiến thức đã học về ba khu vực lao động của dân số hoạt động và về ba khu vực nông nghiệp, công nghiệp và dịch vụ trong cơ cấu ngành của nền kinh tế quốc dân, GV có thể yêu cầu : HS kể tên các ngành dịch vụ, các hoạt động dịch vụ mà các em biết.

GV giúp các em phân loại các hoạt động dịch vụ mà các em vừa kể, GV nhắc lại : các ngành dịch vụ có tác dụng kích thích các ngành sản xuất vật chất phát triển, tạo thêm nhiều việc làm và tạo nguồn tích lũy lớn. Cuộc cách mạng khoa học – kĩ thuật diễn ra trên quy mô thế giới từ những năm 1950 trở lại đây tạo điều kiện để phát triển các ngành dịch vụ, đồng thời cũng đề ra nhu cầu rất lớn về dịch vụ. Chính điều này giải thích tại sao trong vài ba chục năm trở lại đây, số người hoạt động trong các ngành dịch vụ đã tăng lên nhanh chóng.

2. *Gợi ý dạy mục II : Các nhân tố ảnh hưởng đến sự phát triển và phân bố các ngành dịch vụ*

GV gợi ý cho HS giải thích sơ đồ các nhân tố ảnh hưởng đến sự phát triển và phân bố của ngành dịch vụ

– Trình độ chung của sự phát triển nền kinh tế đất nước và năng suất lao động xã hội đặc biệt là trong lĩnh vực sản xuất vật chất có ảnh hưởng rất căn bản tới sự phát triển các ngành dịch vụ. Điều này đã thể hiện rõ trong quá trình chuyển dịch của cơ cấu kinh tế ở các nước đang phát triển. Năng suất lao động trong nông nghiệp, công nghiệp có cao, thì mới có thể chuyển một phần lao động sang làm dịch vụ. Bởi vậy, quá trình phát triển và phân bố các ngành dịch vụ phải luôn luôn cân đối với trình độ chung của sự phát triển kinh tế đất nước, cân đối với các ngành sản xuất vật chất.

– Số dân, kết cấu tuổi, giới tính, tỉ lệ gia tăng dân số và sức mua của dân cư đề ra những yêu cầu về quy mô phát triển, nhịp độ tăng trưởng và cơ cấu của các ngành dịch vụ.

– Sự phân bố các ngành dịch vụ cần gắn người tiêu dùng, vì vậy nó gắn bó mật thiết với sự phân bố dân cư, và cụ thể hơn nữa là sự phân bố các ngành dịch vụ ở ngay trong lòng các điểm dân cư (thành phố, thị xã, các làng bản...). Đây là điểm khác với công nghiệp : nhiều ngành công nghiệp được phân bố xa các khu dân cư, thậm chí ở những nơi xa xôi, hẻo lánh.

Môi trường của các thành phố là môi trường nhân tạo, phần lớn nhu cầu của dân cư được đáp ứng do các nguồn từ bên ngoài vào (lương thực, thực phẩm, năng lượng, nước sinh hoạt...). Dân cư thành thị nói chung có mức sống cao, có "lối sống thành thị". Vì vậy, nhu cầu dịch vụ hết sức đa dạng, hoạt động dịch vụ cực kỳ phức tạp.

Các thành phố cũng thường là các trung tâm công nghiệp, vì vậy, các loại dịch vụ kinh doanh phải được phát triển một cách tương ứng.

Nhiều thành phố, thị xã còn là trung tâm chính trị của cả nước, tỉnh hay huyện, vì vậy các dịch vụ về hành chính, văn hoá, giáo dục... cũng được tập trung ở đây.

Nói chung, các thành phố, thị xã là các trung tâm dịch vụ, các trung tâm phát triển có ý nghĩa đối với cả nước, tỉnh hay với các địa phương lân cận.

– Trong một khu dân cư, các điểm dịch vụ nhu cầu hàng ngày của nhân dân (ví dụ các điểm thương nghiệp bán lẻ, cửa hàng ăn uống công cộng, trường tiểu học, mẫu giáo, trạm xá...) cần có bán kính phục vụ hẹp hơn so với các điểm dịch vụ về văn hoá nghệ thuật, các điểm du lịch, vui chơi giải trí, các trường trung học phổ thông, bệnh viện chuyên khoa...

– Dân cư ở phân tán thành làng nhỏ sẽ gây khó khăn cho hoạt động dịch vụ.

– Truyền thống văn hoá, phong tục tập quán của dân cư có ảnh hưởng không nhỏ đến việc tổ chức dịch vụ.

– GV có thể đặt câu hỏi : Em hãy tả những hoạt động dịch vụ sôi nổi chuẩn bị tết Nguyên Đán ở địa phương em.

– Đối với sự hình thành các điểm dịch vụ du lịch, sự phân bố các tài nguyên du lịch (tự nhiên và nhân văn) có ý nghĩa đặc biệt quan trọng.

– Trong phần về các nhân tố ảnh hưởng tới sự phát triển và phân bố các ngành dịch vụ, tài liệu GK chỉ đề cập tới các nhân tố kinh tế – xã hội, mà không nói tới các nhân tố tự nhiên. Các ngành dịch vụ (gọi là các ngành của khu vực III) ít chịu

ảnh hưởng của điều kiện tự nhiên và tài nguyên thiên nhiên, trừ ngành du lịch. Tuy nhiên, các tài nguyên du lịch chỉ có giá trị thực sự khi đã có sự đầu tư và bàn tay chăm sóc của con người. Lúc đó chúng trở thành môi trường cảnh quan văn hoá. Lao động trong các ngành dịch vụ ở các nước đang phát triển còn ít do :

- + Trình độ phát triển kinh tế và năng suất lao động xã hội thấp.
- + Ảnh hưởng của cách mạng khoa học – kĩ thuật tới các nước này yếu ớt.
- + Trình độ đô thị hoá thấp, mạng lưới thành phố kém phát triển , tỉ lệ dân thành thị còn thấp.
- + Mức sống của nhân dân nói chung còn thấp.

– GV cũng lưu ý tới hiện tượng bùng nổ của khu vực dịch vụ tư nhân ở nhiều nước đang phát triển như là hậu quả của nạn thất nghiệp ở khu vực sản xuất vật chất, chứ không phải do sự phát triển kinh tế.

– Khi giảng phần II, GV nên đi theo con đường quy nạp, thông qua nhiều ví dụ cụ thể đi tới nhận định khái quát.

Giáo viên có thể đặt câu hỏi cho học sinh : Điều kiện để có thể phát triển mạnh ngành du lịch.

GV gợi ý :

- a) Phải có nhu cầu xã hội về du lịch, nghỉ dưỡng (vậy ở những nước có trình độ phát triển kinh tế – xã hội như thế nào thì có nhu cầu cao về du lịch ?).
- b) Phải có tài nguyên du lịch phong phú (tài nguyên thiên nhiên, các di sản lịch sử, văn hoá).
- c) Phải có một hệ thống các cơ sở phục vụ du lịch, phục vụ tốt (ví dụ, hệ thống khách sạn, nhà nghỉ, khu điều dưỡng, các bãi tắm, các khu thể thao, hệ thống giao thông vận tải và thông tin liên lạc...), có khả năng phục vụ nhu cầu của nhiều loại khách du lịch khác nhau, nhiều loại hình du lịch khác nhau.

– Khi nói đến một nước có ngành du lịch phát triển mạnh, thường là người ta nói đến hoạt động du lịch quốc tế của nước đó. Sự phát triển của du lịch quốc tế đặc biệt có quan hệ với tài nguyên thiên nhiên độc đáo và những thắng cảnh của nước đó. Vậy em biết những nước nào có điều kiện tự nhiên và tài nguyên thiên nhiên thuận lợi cho phát triển du lịch ? Những nước nào có ngành du lịch phát triển mạnh ?

GV có thể tham khảo thêm về sự phát triển của ngành du lịch trên thế giới năm 2001.

Thị phần năm 2001 về khách du lịch.

Châu Âu	57,8 %
Châu Mĩ	17,4 %
Đông Á – Thái Bình Dương	16,6 %
Châu Phi	4,1 %
Trung Đông	3,2 %
Nam Á	0,9 %